

A VÉDJEGYOLTALOM TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON
1858-1969

*Vida Sándor**

A magyarországi védjegyoltalom történetét általában 1890-től, az első magyar védjegy-törvény hatálybalépésétől számítják.

Ez annyiban helytálló, hogy a „független” magyar Országgyűlés – az Osztrák-Magyar Monarchia idején – tényleg az 1890. évben fogadta el az első magyar védjegy-törvényt.

Ugyanakkor azonban helytelen lenne elhallgatni, hogy a Magyarországra is kiterjedő hatályú 1858. évi osztrák védjegy-törvény alapján létezett már nálunk védjegyjog, s lajstromoztak magyar eredetű, valamint nagyszámú osztrák eredetű védjegyet.

Ezért úgy gondolom célszerű ezt a visszaillesztést az 1858-as évvel kezdeni.

I.

Az 1858. évi osztrák védjegy-törvény (Gesetz zum Schutze der gewerblichen Marken und anderen Bezeichnungen¹) preambuluma szerint cél az ipar és a fogyasztók védelme a védjegyek és egyéb megjelölések visszaélészerű használatával szemben. Ez a törvény csupán az ábrás védjegyek (*Symbilder, Vignetten* stb. – 1. §) számára tette lehetővé a lajstromozást. A betűk, szavak, számok védjegykénti lajstromozását a törvény kifejezetten kizárta (3. §). Az oltalom – hasonlóképpen a jelenlegi helyzethez – áruajtákhöz volt kötve, a védjegyjogosultat kizárólagos használati jog (*Alleinrecht*) illette meg (4. §).

A védjegy a vállalatához volt kötve, jogutódlás esetén (kivéve az özvegyet vagy a kiskorú örököszt) a védjegyet az új tulajdonos nevére kellett átírni, ennek elmulasztása esetén a védjegyjog megszűnt (5. §).

A törvény hatálya kiterjedt a csomagoláson, tartályokon, burkolaton elhelyezett megjelölésekre is (7. §).

A védjegy lajstromozása iránti kérelmet a vállalat működési helye szerinti kereskedelmi és iparkamaránál kellett benyújtani 2 példányban. Az első példányt a lajstromhoz mellékeltek, a második példányt igazolással ellátva visszaadták a félnek (9. §).

A kizárólagos jog a bejelentés napjától és órájától kezdve illette meg a bejelentőt. Ehhez igazodott az elsőbbségi igény is, ha ugyanazt a védjegyet többen jelentették be (12. §).

* MTA Doktor, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda.

¹ Reichs-Gesetz-Blatt (Oesterreich) 1858, 688.

A védjegy jog megsértésének (*Eingriff*) minősült a védjegy önkényes átvétele, utánzása, valamint az ily módon jogsértően megjelölt áruk árusítása (*Verschleiss*). A sértett kárigényét a polgári törvény alapján érvényesíthette (15. §).

A jogsértő védjegyutánnal azonos elbírálás alá esett a név, cég, üzleti címer, üzlet-elnevezés átvétele (17. §).

Ha a jogsértés tudatos (= szándékos – *V.S.*) volt, akkor a büntető törvény alapján pénzbüntetés kiszabásának volt helye (18. §).

Visszaesés esetén a pénzbüntetés összege megkétszerezhető volt. Újabb visszaesés esetén a pénzbüntetés mellett 1 héttől 3 hónapig terjedő elzárás is elrendelhető volt (19. §).

A pénzbüntetésekből származó bevételek az elkövetés helyének szegény-kasszáját illették (22. §).

A jogsértések miatti eljárások az elsőfokú közigazgatási hivatal (= *politische Verwaltungs-Behörde*) hatáskörébe tartoztak. Kártérítési ügyekben a polgári bíróságok jártak el (23. §).

Büntető eljárás, hacsak a törvény másként nem rendelkezett, a sértett indítványára indult (24. §).

Ha két védjegy összehasonlítása vált szükségessé, akkor a hatóság szakértőt hallgatott meg, aki szakvéleményét a felek bevonásával készítette el (25. §).

A sérelmet szenvedett fél kérhette, hogy a jogsértő árukat előzetesen foglalják le, vagy zárolják (26. §).

Kifejezetten érdekes az az átmeneti rendelkezés, amely a törvény hatálybalépésekor már használt védjegyekről rendelkezett: ezeket fél éven belül lajstromoztatni kellett (28. §). Ha pedig többen használták ugyanazt a védjegyet, s azt többen lajstromoztatták, akkor az illetékes közigazgatási hatóság bizonyítási eljárás alapján döntötte el, hogy a továbbiakban kit illet a kizárólagos jog. Az Osztrák Birodalom azon országrészei (*Landestheile*) tekintetében, ahol a törvény hatálybalépése előtt már vezettek védjegy-lajstromot, ez utóbbiba történt bejegyzés volt irányadó – hacsak egyéb megfontolások nem szóltak ez ellen. Ha pedig az azonos védjegyet használó személyek egyike sem tudott korábbi használatot bizonyítani, akkor sorsolással döntöttek (29. §).

Ha e legutóbbi megoldás (különösen a sorsolás) mai szemmel nézve régimódinak is tűnik, azt el kell ismerni, hogy a jogszabályalkotó az akkoriban elképzelhető lehetséges tényállások szabályozására törekedett.

A törvényt Ferenc József, mint Ausztria császára, Magyarország és Csehország királya, Lombardia és Velence királya stb. saját kezűleg írta alá.

Mai szemmel nézve ennek az „első” védjegy törvénynek figyelemre méltó hiányossága volt: szavak nem voltak oltalmazhatók, az árukat, amelyen a védjegyet használni kívánták nem kellett meghatározni, az oltalmi idő korlátlan volt.

A bejegyzett védjegyek kihirdetésére mindenesetre csak a kiegyezést követően, 1876-tól kezdve került sor, a Központi Értesítőben. Ugyanitt jelentek meg a legfontosabb, a védjegyeket érintő közlemények is.²

A magyarországi joggyakorlatról szólva nem meglepő, hogy az 1848/1849 évi szabadságharc bukása utáni nemzeti gyász és abszolutizmus (önkényuralom) idején – amelyről *Jókai Mór* „Új földesúr” c. regénye³ alapján is tudunk fogalmat alkotni – a

² TÓTH Rita: Madarat tolláról ... Egy kiállítás apropóján, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 4 (2013) 63.

³ Példa erre az öreg Garanvölgyi, aki „komáromi passzussal” visszatérhetett ugyan kifosztott birtokára, de amikor megtudja, hogy a dohánydoboz közepén ott az osztrák kétféjű sas, lemond a dohányzásról, majd le-

védjegybejelentések száma roppant alacsony volt: eleinte évi 1-2 magyar eredetű védjegyet jelentettek be, s a magyar eredetű védjegybejelentések száma csak 1875-ben érte el az évi 10-et, majd rohamos emelkedés kezdődött, 1878-ban már évi 43 magyar eredetű védjegybejelentést nyújtottak be.⁴ (A Magyarországon benyújtott osztrák eredetű védjegybejelentések száma évi átlagban ennek mintegy tízszerese volt).

A politikai környezet mellett a gazdasági környezet még közvetlenebb hatást gyakorolt a magyar eredetű vállalatok védjegybejelentéseire, az 1867. évi kiegyezést követő időszak (az első világháborúig) gazdasági virágkor volt: a bruttó hazai termék (GDP) 1867. és 1913. között 2,4 milliárd koronáról 8,1 milliárdra emelkedett. Országos társadalmi nyomásra 1881-ben kezdetét vette az állami ipartámogatás, amelynek fő formája az új iparvállalatoknak nyújtott 15 évi adómentesség volt, amihez korszerű gépek behozatala esetén vámmentesség járult. Ezt az időszakot a (vállalat) „alapítási láz” jellemezte.⁵

II.

Az 1867 évi kiegyezést követő dualizmus (Ausztria-Magyarország) idején a gazdasági fejlődést elősegítő jogalkotás lendületet vett: a kereskedelmi törvény, a Büntető Törvénykönyv után sorra került a védjegyjog, valamint a szabadalmi jog is. Az 1890. évi II. tv.-nyel kihirdetett védjegy törvény ugyanakkor szószerinti fordítása az ugyanebben az évben hatályba lépett osztrák védjegy törvénynek.⁶ Mai nyelvhasználattal jogharmonizációról lehetne beszélni.

Ez akkoriban – akárcsak napjainkban sem – nem volt titok, a törvény indoklása azal kezdődik, hogy „a magyar kormány őfelsége többi királyságának és tartományainak kormányával az előterjesztett törvényjavaslatban állapodott meg”

Ugyanakkor ez nem jelentette, hogy e törvényjavaslat előterjesztését csupán fordítási tevékenység előzte volna meg, bár az Országgyűlés előtti vitában *Polónyi Géza* képviselő a törvényjavaslat „ritka rossz magyarságát” kifogásolta.⁷ A történeti igazság kedvéért a Közgazdasági Bizottság⁸ jelentéséből idézem a következőket:

„Mind az ipari termelés, mind pedig a kereskedelmi forgalom mai napság nemcsak a nagy nemzetközi verseny behatása alatt állanak, hanem azok az állam belterületén is a legerősebb versenyzésre vannak készítetve. S ezen erős verseny elég gyakran illoyalis eszközökkel is jelentkezik és a termelő iparos szellemi tulajdonának megsértésétől sem riad vissza. Mi sem természetesebb tehát, minthogy az ipari tulajdon hatályos jogvédelme a culturállamok egyik fontos és kötelességszerű feladatát képezi.

A jelen törvényjavaslat az ugynevezett ipari tulajdon védelmét célzó törvényes intézmények korszerű reformjában, megnyitó és első fontos lépésnek tekintendő, melyet a t. szakminiszter úr részéről tett nyilatkozat szerint, a szabadalmi ügy és a minta-védelemről szóló törvényjavaslatok kellő egymásutánban fognak követni.”

mond a borivásról is, hogy ne kelljen adót fizetnie, ezután eláll attól, hogy a szomszéd faluba utazzon, mert ehhez a megyei közigazgatás engedélyre szükséges, stb.

⁴ Kimutatás az 1858-1886. év végéig belajstromozott összes védjegyekről. Melléklet az 1890. évi II. tv. indoklásához, Corpus Juris Hungarici CD.

⁵ ROMSICS Ignác (Főszerk.): *Magyarország története*, Budapest, 2010, 678.

⁶ *Reichsgesetzblatt*, Wien, 1890, 11.

⁷ KÓSA Zsigmond: *A magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomról szóló törvények*, Budapest, 1899, 9.

⁸ Az 1887. szeptember 26-ára hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai, 632. szám.

Ugyanakkor téves volna annak feltételezése, hogy az így harmonizált törvényjavaslatot az Országgyűlés⁹ egyhangúan elfogadta volna: *Polónyi Géza* ellenzéki képviselő közjogi kifogást, valamint az Osztrák Állammal való közösség elleni tiltakozását jelentette be, majd paragrafusról paragrafusra haladva elemezte a törvényjavaslat hiányosságait. Néhány kérdésben az idő valóban őt igazolta. A vitában *Baross Gábor* és *Szilágyi Dezső* miniszterek és néhány más képviselő védtek meg a törvényjavaslatot.

Jogtörténeti szempontból ennél alighanem fontosabb annak egybevetése, hogy az 1858. évi osztrák védjegy törvényhez viszonyítottan, az 1890. évi „harmonizált magyar” védjegy törvény milyen többletet jelentett. A leglényegesebb újdonság a 10 éves oltalmi idő bevezetése volt (16. §). E vonatkozásban a törvényjavaslat indokolása azt mondja, hogy ez „egészen új intézkedés... Ezen intézkedés szükségessé vált azon tapasztalás folytán, hogy a védjegy oltalmát élvező vállalatok, megszűnés esetén vagy amikor a védjeggyel többé nem élnek vagy esetleg újak jegyeztetnek be, ezen körülményt rendszeresen nem jelentik be és így a védjegy lajstroma felhagyott védjegyek oly tömegével van terhelve, melyeket folytonosan nyilvántartanak ugyan, de amelyek tényleg nem is használatnak...”.

A törvény néhány további korszerűsítése:

- több védjegy bejegyzésének lehetősége ugyanazon kérelmező nevére (8. §);
- az árúk megjelölése a lajstromozási kérelemben (14. §);
- központi védjegy lajstrom felállítása a kereskedelemügyi minisztériumban (17. §);
- értesítés a bejelentő részére korábbi ütköző védjegyekről (18. §);
- külföldi védjegyek oltalma viszonyosság esetén (32. §).

Az 1890. évi II. védjegy törvényt rövidesen módosították, korszerűsítették. Nevezetesen az 1895. évi XVI. tv. lehetővé tette a (csak) szavakból álló megjelölések lajstromozását (1. §), beleértve azok különös írásmóddal történő megjelenítését is (2. §), kiterjesztette a törlési okokat: a) a korábbi védjeggyel összetéveszhető későbbi védjegyre (3. §), b) a lajstromozás nélküli használat eredményeként ismertté vált korábbi megjelöléseknek a későbbi védjegyekkel szemben (4. §), a törölt védjegy pedig harmadik személy javára csak 2 év elteltével vált újra lajstromozhatóvá (7. §).

A szóvédjegyek oltalmának lehetővé tételéről a korabeli kommentátor¹⁰ azt mondta, hogy ezek tekintetében „a modern forgalmi törvényhozás egyik legfinomabb fejleményével, intézményével állunk szemben. A szóvédjegy a nyelvet, mint közvetítő organizmust veszi segítségül arra, hogy bizonyos egyéni érdekeknek szolgáljon.” E megállapítással száz esztendő múltán is egyet lehet érteni.

Az ezt követő, a védjegy jogot is érintő fejlemény az 1908. évi XII. tv. hatálybalépése volt, amely az Osztrák-Magyar Birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozása tárgyában 1907. október 8-án kötött államszerződést iktatta törvénybe. Ez véget vetett az úgy közjogi, mint gazdasági szempontból a magyar érdekekre káros, visszas helyzetnek, azáltal, hogy védjegyügyekben a magyar törvényhozás számára visszaszerezte az önrendelkezési jogot. Ez azt jelentette, hogy a magyar törvényhozás védjegyügyekben függetlenné vált Ausztriától. Ennek következtében a külföldi védjegyek 1908. január 1-től Ausztriától függetlenül kezeltettek, azokat külön-külön kellett lajstromoztatni Magyarországon, ill. Ausztriában.¹¹ Nem véletlen, hogy a korabeli kommentátor leplezetlen lelkesedéssel számol be

⁹ Az Országgyűlés előtt lefolyt két napos vitát részletesen ismerteti KÓSA, (id. m. 6.) 7.

¹⁰ BÁNYÁSZ Jenő: *Az áruvédjegy és mintaoltalmi jog kézikönyve*, Budapest, 1910, 5.

¹¹ BÁNYÁSZ, (id. m. 9) 14.

erről a fejleményről. – Minthogy Magyarország a Párizsi Uniók Egyezményéhez, valamint a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz 1909. január 1-jei hatállyal csatlakozott, kézenfekvő, hogy az előzőekben ismertetett közjogi rendelkezés az ezeket a csatlakozásokat megelőző jogi rendcsinálást szolgálta.

Az 1890. évi védjegy törvény alapján gazdag joggyakorlat bontakozott ki: a Szász-féle¹² védjegy jogi döntvénytár a kereskedelmi miniszternek a törvény hatálybalépését követő első húsz évben hozott határozatai közül 862 ügybe hozottat ismertet. A több mint száz esztendő s jogesetek némelyikének szereplője napjainkban is ismert: TÖRLEY pezsgő, HUNYADI JÁNOS keserűvíz, SINGER varrógép.

Az 1890. évi védjegy törvény következő módosítására az 1913. évi XII. tv-ben került sor. Ennek lényeges újdonságai:

A megkülönböztető képesség vizsgálatánál a védjegy használatának időtartamát figyelembe lehet venni (2. §), burkolt utalás azokra a külföldi védjegyekre, amelyek oltalmát nemzetközi szerződés biztosítja, valamint annak meghatározása, hogy védjegyügyekben a viszonyosságot a kereskedelemügyi miniszter állapítja meg (6. §), továbbá a külföldi védjegy jogosultak képviseleti kényszerének előírása (7. §).

Az első világháborút követően további korszerűsítés történt: az 1920. évi XXII. tv. lehetővé tette az együttes védjegy (kollektív védjegy) oltalmát is. A korabeli kommentátor szerint ez a törvény az azonos tárgyú német védjegy törvénynek a szinte szó szerinti fordítása volt.¹³ – Kilenc évtized távlatából úgy látom, hogy a német jog e rendelkezésének recepciója azon látványos lépések közé tartozott, amelyekkel az ország az Ausztriától való eltávolodást kívánta szemléltetni.

Végül egy nézetem szerint fontos eljárás-szervezeti rendelkezést tartalmazott a védjegyügyi peres és nem-peres eljárás tárgyában kiadott 19.751/1933 K.M. sz. rendelet: Eszerint a kereskedelmi és iparkamarák határozatai elleni fellebbezések elbírálása – a Kereskedelemügyi Minisztériumtól – a Szabadalmi Bíróság hatáskörébe került. A Szabadalmi Bíróság első fokon hozott végzése ellen pedig a m. kir. Kúriához lehetett „felfolyamodást” benyújtani. Ez utóbbi öttagú, rendes bírákból álló tanácsban határozott.

Az 1890. évi védjegy törvény közel nyolcvan esztendeig volt hatályban. Ez nemcsak több emberi generációt jelentett, de a magyar történelem teljesen eltérő időszakait is: 1914-ig gazdasági virágkört, 1920. után a Trianoni traumát és a megcsönkített ország vergődését a talpra állás érdekében, 1945. után pedig a szovjet típusú politikai és gazdasági rendszert.

E hosszú és többnyire problémáktól terhelt időszak védjegygyakorlatát három szerző művei alapján lehet rekonstruálni:

- az első húsz esztendő gyakorlatáról a *Dr. Nagy Sándor* és *Dr. Szarka István*¹⁴ kommentárja tájékoztat, amelyet az utódok még évtizedek múltán is sokra tartottak;
- a két világháború közötti joggyakorlatot *Dr. Bányász Jenő*¹⁵ foglalta össze, súlyponttal a Kamarai Juryk, valamint a Választottbírók döntéseire;
- a szocialista államosításokat követő idők lajstromozási gyakorlata pedig *Dr. Bogнар Istvánné*¹⁶ monográfiájából ismerhető meg.

¹² SZÁSZ János: *Védjegy jogi döntvénytár*, Budapest, 1911.

¹³ BECK Salamon: *Magyar védjegy jog*, Budapest, 1934, 60.

¹⁴ NAGY Sándor / Dr. SZARKA István: *A magyar védjegy törvények magyarázata*, Budapest, 1910.

¹⁵ BANYÁSZ Jenő: *Védjegyoltalom. Tisztességtelen verseny*, Budapest, 1928.

¹⁶ BOGNÁR Istvánné: *Árjelzők, védjegyek, eredet-megjelölések*, Budapest, 1969, 134, 145, 152, 170 és 172.

Elméleti igényű monografikus feldolgozásra *Dr. Beck Salamon*¹⁷ vállalkozott, aki jogösszehasonlító alapon elemzi a magyar védjegyjogot, német (*Kohler, Reimer, Ullmer*) és osztrák (*Abel, Adler*) szerzők álláspontját idézve, esetenként vitatkozva velük.

III.

A második világháborút követően a védjegyekről szóló 1890 évi II. sz. tv. még hosszú ideig (1969-ig) hatályban volt ugyan, azonban a szocializmus politikai-gazdasági körülményei annyira eltértek a korábbi időktől, hogy erről az időszakról külön célszerű megemlékezni.

Az ún. Rákosi korszakról *Tattay*¹⁸ fogalmaz a legmarkánsabban „pénzkidobás volt védjegyekre költeni” – mondja. Helytálló az az értékelés is, hogy ebben az időszakban „a védjegyek jelentősége a verseny visszaszorítása miatt a minimumra csökkent”.¹⁹

„A Dunántúlon még dörögtek az ágyuk” írja *Márai*²⁰ a Budapest ostromát követő hónapok eufórikus újrakezdési életéről. Szinte hihetetlen, de az eufóriát még néhány védjegyügy is tükrözi: alig egy hónappal a budapesti harcok megszűnését követően, még a magyarországi hadműveletek alatt elkészültek az első védjegybejelentések, illetve benyújtották azokat:

– Singer Varrógép r.t. (1945. március 21-én),

– Chinoin r.t. (1945. március 23-án).²¹

Aki valamennyire is emlékszik azokra az időkre, csak csodálattal és tisztelettel állapíthatja meg, hogy ezeknél a vállalatoknál voltak olyan személyek, akik különösen mostoha körülmények között elkészítették a védjegybejelentést, mások pedig jóváhagyták annak benyújtását. Hasonló tisztelet illeti meg a néhai Szabadalmi Bíróság munkatársait, akik bizonyára törött ablakok mellett és fűtetlen helyiségekben éhezve, átvették azt. A közzétételre persze csak később, konszolidáltabb körülmények között, 1945 októberében került sor.

Védjegyjogi szempontból sajátos helyzet adódott a német tulajdonban volt vállalatok vonatkozásban. Ezek a Fegyverszüneti Egyezmény, ill. az 1947. évi XVIII tv-el kihirdetett Békeszerződés alapján háborús jóvátételként a Szovjetunió tulajdonába mentek át, beleértve persze azok védjegyeit is.

Ez 95 részvénytársaságot, 37 közkereseti társaságot és 69 egyéni céget jelentett.²²

Csak példaképpen említem, hogy a Szovjetunióknak jutott vállalatok tulajdonában olyan ma is ismert védjegyek álltak, mint SALAMANDER, MEINL, ODOL, MERCEDES, STEYR, URÁNIA, CORVIN (e két utóbbi budapesti filmszínház neve).

Évekkel később, amikor Magyarország saját jóvátételi kötelezettségének eleget tett, a még működő volt német vállalatokat a Szovjetunió a Magyar Államnak adta át tulajdonba.

¹⁷ BECK, (id. m. 12).

¹⁸ TATTAY Levente: A Rákosi korszak védjegyeiről, *Propaganda-Reklám* 2 (1992) 8.

¹⁹ SZARKA Ernő: Iparjogvédelem Magyarországon. 100 éves a Magyar Szabadalmi Hivatal, *Iparjogvédelmi Szemle* 2 (1996) 29.

²⁰ MÁRAI Sándor: *Föld! Föld!* Budapest, 1991, 107.

²¹ *Központi Védjegyértékesítő* 2 (1945).

²² *Magyar Közlöny* 56 (1947).

A magyarországi német védjegyek egy része pedig „önálló” életet kezdett, ezeket mint vagyontárgyakat évtizedekig a Pénzügyi Központ, majd annak megszűnését követően a Sigma R.t. kezelte. A Pénzügyi Központtól, illetve a Sigma R.t.-től (ma Zrt.) a korábbi tulajdonosok (német) jogutódai a háborús elkobzás hatálya alá esett védjegyeket visszavásárolhatták. Ezzel a lehetőséggel az idők folyamán több német vállalat élt; az utolsó ilyen ügyletre az ezredforduló körül került sor.

A háborús események miatt, elsősorban a Németországgal hadban álló országok, nem tudtak hazánkban védjegy, szabadalmi, stb. bejelentéseket tenni. Ezért az 1947. évi XXVII. tv.-vel kihirdetett Neuchâtel Nemzetközi Megállapodás rendelkezett az ipari tulajdonjogok fenntartásáról, ill. visszaállításáról. Ez egyrészt a háború kitörése (1939. szeptember 3. napja) után lejárt jogok pótdíj nélküli visszaállítását tette lehetővé, másrészt az olyan jogok megszerzését, amelyeket háború nemlétében lehetett volna megszerezni.

Az 1980. évi II. tv.-el kihirdetett védjegytv. 9. §-a szerint a védjegy a vállalat tartozéka.

A korabeli jogfelfogás szerint²³ is magától értetődő, hogy a jogutódlás minden formája (csőd, végrehajtás) esetén is ez a szabály érvényesült. – Ezért nem is jelentett problémát, amikor a magyar ipar egészét felölelő vállalati államosítások hatálya a védjegyekre is kiterjedt.

Az ún. első államosítási törvény (1948. évi XXV tv.) csak olyan vonatkozásban említi a védjegyeket, hogy azok akkor is állami tulajdonba kerülnek, ha azok (nem állnak ugyan az államosított vállalat tulajdonában, azaz nevén, de) a volt tulajdonos ..., részvényes ... házastársa, közeli hozzátartozója, stb. tulajdonában állnak (8. §); „jogok”-ról, „ipari tulajdon”-ról ez a törvény csak az egyéni cégeknél tesz említést.

Az ún. második államosítási törvény (1949. évi 20. tvr.) 7. §-a ezt a rendelkezést szó szerint átveszi. Ezen felül általánosabb jelleggel kimondja, hogy állami tulajdonba kerülnek azok a „jogok” is, amelyek az állami tulajdonba vett vállalat célját szolgálják (6. §). A mai napig is létező számos értékes védjegy ilyen módon került állami tulajdonba az 1948., ill. 1949. évi államosítási törvények következtében. Példaként csak a GANZ, TUNGSRAM, ELZETT, ORION, HERZ, PICK, ZWACK, ZSOLNAY védjegyeket említem, de persze számos áruvédjegy (például SALVUS) is ugyanerre a sorsra jutott.

A tulajdonosváltás következtében az állami tulajdonba került védjegyeket a nemzeti vállalatokra (később állami vállalat) írták át.

Ugyanakkor az új nemzeti vállalatok maguk is jelentettek be védjegyeket, a Szabadalmi Közlöny és Központi Védjegyértesítő korabeli számainak tanúsága szerint.

A tervgazdálkodás viszonyai között a védjegyeknek valójában csak a tőkés export vonatkozásában volt gyakorlati jelentősége, ismereteim szerint az államosítás miatt jogi probléma külföldön csak egyetlen védjegy miatt keletkezett, ez a ZWACK védjegy volt.

A ZWACK közkereseti társaság egyik tagja ugyanis, aki szabálytalan körülmények között hagyta el Magyarországot (az akkori terminológia szerint: disszidált) a ZWACK termékeit exportáló magyar külkereskedelmi vállalat new-yorki egyedárusítója ellen pert indított a cég- és védjegyhasználat eltiltását kérve. A magyar külkereskedelmi vállalat ugyanis az államosítással történt jogutódlásra tekintettel továbbra is a korábbi csomagolást és védjegyet használta.

²³ BECK Salamon: *Magyar védjegyjog*, Budapest, 1934, 118.

Az amerikai felperes keresetét arra alapította, hogy vállalatát kényszer hatása alatt, ellenérték nélkül ajánlotta fel és adta át a Magyar Államnak, s így ez utóbbinak jogszerzése ezért nem ismerhető el.

A hidegháborús időszakban eleve reménytelen perben az amerikai bíróság helyt adott a felperes keresetének és az USA-ban bejegyzett ZWACK védjegy vonatkozásában azt mondta, hogy mivel az „mindenkor az Egyesült Államokban volt ... semmiféle akadály a keresetnek, hogy a felperes jogsegélyt nyerjen”.²⁴

Emlékeztet, hogy a szocialista rendszer politikailag és gazdaságilag legkeményebb időszakát az 1948-1953 közötti ún. sztálinista évek képezték. A nyomasztó hiánygazdálkodás körülményei között a védjegyeknek gazdasági szerepe alig volt.

Amint az előzőekben írtam, az államosításokat követően is voltak szórványosan védjegybejelentések. A védjegyek gazdasági jelentőségének ill. ennek a lehetőségnek a felismerése azonban csak 1953. után következett be. Kivételt képezett a gyógyszeripar, amely a nemzetközi tradícióknak megfelelően a háború alatt végig, majd ezt követően is folyamatosan jelentett be és használt védjegyeket.

Az eszmélés – emlékezetem szerint – először a gépiparban, valamint az önálló népgazdasági ágazatként működő külkereskedelemben következett be. Nem egy olyan gyári védjegy volt, amit a terméket bonyolító külkereskedelmi vállalat sajátjaként jelentett be (például IKARUS) s az iparban ez senkit sem zavart.²⁵ Sőt utólag azt is lehetett mondani, hogy az ipar közömbösségére tekintettel a külkereskedelem sokszor helyesen járt el, amikor a ipar „helyett is” bejelentette azt a védjegyet, amelyet az exportnál használt.

Az 1956. évi forradalmat követő megtorlásokkal egyidejűleg a politika egyrészt a gazdaság erősítésére, másrészt a fogyasztói igények jobb kielégítésére törekedett. Érthető, ha ebben a helyzetben a védjegyek szerepének felértékelődése is megkezdődött. Ennek jogászai értékelését jól szemlélteti a Fővárosi Bíróság egy korabeli határozatának indokolása. Eszerint:

„A védjegy a kapitalista társadalmi rendben elsősorban a kereskedők (iparosok) védelmét célozza: célja az, hogy a kereskedők (iparosok) versenyét bizonyos korlátok közé szorítsa. Csak egészen másodlagosan szolgálja tehát a védjegy a vevőközönség érdekét, mégpedig annak biztosítására, hogy a vevőközönség a megszokott védjegy alatt valóban a megszokott árut (helyesebben a megszokott kereskedő, illetőleg iparos áruját) kapja.

Szocializmust építő társadalmi rendünk fenntartotta a védjegy intézményét, a megváltozott társadalmi és gazdasági helyzetben azonban ennek az intézménynek a szerepe is megváltozott.

Továbbra is megmaradt a védjegyeknek az a szerepe, amely a kereskedelem (ipar) versenyét van hivatva szabályozni. Fejlődésünk jelenlegi szakaszában még van magánkereskedelem, s a magánkereskedelem (magánkisipar) egymással s a szocialista (állami és szövetkezeti) kereskedelemmel és iparral bizonyos mértékű versenyt folytat. Ennek a versenynek a jelentősége azonban hasonlíthatatlanul kisebb, mint a kapitalista társadalomban, s e verseny szabályozásának súlypontja egészen más gazdasági és jogi eszközökre esik. A verseny szabályozása szempontjából is nagymértékben csökken a védjegy

²⁴ A pert részletesen ismerteti KONRÁD Ernő: *Külkereskedelmi vonatkozások az államosításokkal kapcsolatos nyugati bírói gyakorlatban*, in: Simon Gyula (szerk.): *Jogi problémák a nemzetközi kereskedelemben*, Budapest, 1957, 46 – az ítéletet közli: *American Journal of International Law* (1951) 377.

²⁵ A kevés kivétel egyikét a jelen sorok szerzője jelentette: VIDA Sándor: *Gyári vagy kereskedelmi védjegyet? Szabadalmi Közöny* 11 (1960) 301.

jelentősége annak, hogy a kereskedelem és az ipar (elsősorban a szocialista termelést reprezentáló szocialista kereskedelem és szocialista ipar) megnyerje a dolgozók bizalmát. Emiatt lényegesen megnövekedett a védjegyek a közönség védelmét szolgáló jelentősége” (Budapesti Fővárosi Bíróság 16. P. 29.900/1957.)

Napjaink olvasója alighanem szokatlannak tartja a szóhasználatot, a határozat azonban a lényegét tekintve a maga idején előremutató volt.

Az idézett bírósági határozathoz hasonló hangvételű az azt követő években több is keletkezett, ezek egyedi, konkrét ügyekben való állásfoglalást jelentettek. Ugyanakkor az állami vállalatok sora felismerte a védjegy gazdasági értékét, sőt a termelés szakosítása, a profilozás következtében azonos megjelölést, azonos védjegyet használó állami vállalatok között konfliktushelyzetek is merültek fel.

A szocialista politikai rendszer változatlansága mellett, a gazdaságban lényeges változások kezdődtek: az 1964-ben elhatározott „új gazdasági mechanizmus”-t a gazdasági zsákutca hívta életre. A kormány kénytelen volt szembesülni azzal, hogy a központilag irányított, a legapróbb részletekig szabályozott merev tervgazdálkodás nem járható út, több állami vállalat termelése veszteséges, a dogmatikusan felépített külkereskedelmi rendszere korrekciókra szorul, az árrendszer irreális és nem tartható fenn.²⁶

Szükségessé vált az állami vállalatok vezetői felelősségének növelése, a munkavállalók anyagi érdekeltiségének megteremtése, a fogyasztói érdekek nagyobb mérvű figyelembevétele.²⁷

Ezen intézkedések következtében több iparvállalat önálló külkereskedelmi jogot kapott. Az újszerű gazdasági rendben egyre több állami vállalat vezetője tekintette presztizskérdésnek, hogy vállalatának, termékeinek védjegye legyen.

Az új gazdasági mechanizmus bevezetése előkészítésének évében, 1968-ban, 1960-hoz képest a hazai védjegybejelentések száma több mint a négyszeresére, a külföldi védjegybejelentések száma több mint hétszeresére emelkedett. A külföldi bejelentések számának növekedése a külföldi kereskedelmi kapcsolatok lassú, de határozott újraéledésének következménye volt.²⁸

A védjegygyakorlatot érintő jogszabályalkotói intézkedés volt, hogy Magyarországon – közel két évtizedes késéssel – az 1967. évi 7. sz. törvényerejű rendelettel csatlakozott a Párizsi Unió Egyezmény lisszaboni, ill. a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló madridi Megállapodás nizzai szövegéhez.

E jogszabályalkotói rendelkezésnek a 3/1967 OT rendelettel való végrehajtása néhány lényeges változást eredményezett, így

- lehetővé vált a szolgáltatási védjegyek bejegyzése
- megszüntette a külföldi bejelentők esetében a megelőző hazai lajstromozás kötelezettségét
- kötelezővé tette a védjegybejelentéseknél a megfelelő nemzetközi osztályjelzet feltüntetését.

Ezek a ma már maguktól értetődő szabályok a hatvanas években nemcsak az újdonság erejével hatottak, de hozzájárultak a védjegybejegyzési gyakorlat modernizálásához, valamint könnyítették a külföldi eredetű védjegyek, illetve, védjegybejelentések hazai fogadását.

²⁶ FOCK Jenő: A gazdasági mechanizmus reformjának útján, *Társadalmi Szemle* 11 (1967) 62.

²⁷ NYERS Rezső: Az új gazdasági mechanizmus várható társadalmi és politikai kihatásai, *Társadalmi Szemle* 3 (1968) 7.

²⁸ SZARKA, (id. m. 18) 29.

A politikai és gazdasági klíma változása pedig lehetővé tette, hogy pár év múlva elkészüljön az 1969. évi szabadalmi törvény, s még ugyanabban az évben a védjegyekről szóló 1969. évi IX. tv. Ez utóbbi és annak indokolása kifejezett feltűnést és rokonszenvet ébresztett annak idején a szomszédos szocialista országok szakemberei körében. (A szabadalmi törvényt a Szovjetunióban és néhány más szocialista országban eleinte kifejezett ellenszenvvel fogadták.) Mind a törvény rendelkezésein, mind annak indokolásán már nyomon követhető volt, hogy a magyar szakembereknek ebben az időben már némi lehetőségük nyílt a külföldi védjegyjog megismerésére, és a magyar törvényhozó ezek befogadására többé-kevésbé nyitott volt.

A teljesség kedvéért megjegyzem, hogy az 1969 évi védjegy törvény 1997. július 1-jéig volt hatályban, s azt az EU-hoz való csatlakozásra tekintettel szövegezték, az uniós joggal harmonizált – ma is hatályos – 1997. évi XI. tv-el kihirdetett védjegy törvény váltotta fel.

Tekintettel arra, hogy az 1969. évi védjegy törvény – az 1997-ben folyamatban volt ügyekben – még éveken keresztül alkalmazandó volt,²⁹ ezért a jelen jogtörténeti visszapillantásban annak részletes tárgyalását indokolatlannak tartom.

²⁹ Az 1969. évi védjegy törvény alapján folytatott joggyakorlatról tájékoztatást nyújtanak a Bírósági Határozatokban, valamint a Védjegyvilágban közzétett jogesetek, továbbá a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítőben, és az Iparjogvédelmi Szemlében megjelent tanulmányok.